

Lerums kommun
Strategisk planering
443 80 Lerum

Undersökningssamråd enligt 6 kap 23§ miljöbalken i samband med biotopvårdande åtgärder i Sävån mellan Hedefors och Floda

Lerums Naturskyddsförening (LNF) har via mejl 18 april 2024 fått möjlighet att lämna synpunkter i det undersökningssamråd som avser biotopvårdande åtgärder i Sävån mellan Hedefors och Floda. Undersökningssamrådet innebär ett samråd i frågan om betydande miljöpåverkan och i fråga om miljökonsekvensbeskrivningens innehåll och utformning.

Syftet med projektet är att med olika åtgärder gynna fisken i ån, särskilt den genetiskt unika säveålxaxen. Arealen av lämpliga uppväxtmiljöer ska öka genom bland annat återställande av rensade block. Fiskar förväntas då få fler ståndplatser ute i vattendraget samtidigt som viktiga miljöer nära strandkanten får mer vatten. Kommunen har utifrån en biotopkartering, utförd av Sportfiskarna (2021), valt ut tre åtgärdssträckor längs Sävån, mellan Lerum och Floda (sträckor benämnda 3, 13 och 15 i biotopkarteringen). Arbetena är omfattande och kräver att tillstånd för vattenverksamhet erhålls. Kommunen avser även att söka dispens från strandskyddsbestämmelserna och föreskrifterna för naturreservatet Sävån.

LNF lämnar följande synpunkter avseende åtgärdsförslagets miljöeffekter som vi anser innebär betydande miljöpåverkan. Därutöver pekar LNF på några platser som behöver uppmärksammas speciellt vid arbetena.

Miljöeffekter

Kommunens bedömning är att *”åtgärderna kan ha en viss dämningseffekt uppströms men i begränsad omfattning”*. Floda centrumområde runt Sävån är mycket känsligt för höga vattennivåer, något som kan uppstå vid extrema vattenflöden. Vintern 2006/2007 uppstod exempelvis en katastrofal översvämningsepisod efter en extremt regnrik period då fastigheter, markytor och vägar översvämmades. Kommunen byggde då vallar runt Garveriet-området vilket troligtvis förvärrade situationen ytterligare med ökad översvämning som följd. De här ansökta LOVA-åtgärderna får under inga omständigheter öka dämning uppströms. Det framgår inte tydligt hur långt upp *”utlägg av stora stenar”* på sträcka 15 ska göras.

Vid Garveriet finns en falltröskel som Vattenfallsstyrelsen ville sänka på 1980-talet för att få ökad fallhöjd vid kraftstationen i Floda. Detta tilläts inte eftersom det var naturreservat, och åtgärden skulle delvis ha torrlagt gyttjebottnarna uppströms. Men falltröskeln vid Garveriet

Naturskyddsföreningen Lerum

borde kunna breddas genom att på ömse sidor ta bort stora stenblock. Dessa har troligen rensats dit av Floda järnbruk på 1700-talet. Om så görs skulle genomflödet nedströms Garveriets lugnvatten öka och översvämningarna som ibland drabbar Floda kunna lindras något.

Arbetena avses att utföras antingen med grävmaskin eller med vinsch och spett. Att behöva använda grävmaskin måste anses vara en mycket brutal och miljöskadlig metod för att skapa lax-habitat. LNF ifrågasätter användningen av grävmaskin för att flytta stenar som påstås historiskt ha rensats bort i åfåran – ett arbete som vid "årensningen" bör ha utförts med ren mankraft. I själva verket kanske stora stenar ligger på just de platser i åfåran där de legat alltsedan istiden? Om så är fallet får delar av det ansökta LOVA-projektet i själva verket karaktären av ren biomanipulation.

Det framgår inte vilken storleksklass på grävmaskin som planeras att användas. Ju större maskin desto större risk för skador både på land och i vatten. När vandringsleden för ett decennium sedan "rullstolsanpassades" användes en medelstor grävmaskin (storleksklass 10 ton) med skador på mark som följd, vilka fortfarande tydligt kvarstår. Vinsch är däremot fullt användbart för mindre sten, en metod som fiskevårdsföreningarna tidigare med stor framgång använt!

Det finns många negativa aspekter med att använda grävmaskin. Det kommer att skada vegetationen genom anläggning av tillfartsvägar; att avverka träd måste undvikas. Strandbrinken är skör med därmed sammanhängande skredrisk på en del ställen och riskerar att skadas. Att köra med grävmaskin i ån påverkar åns botten; innan arbetena startar måste bottenfaunan inventeras.

Skyddsåtgärder för att minimera skador har tagits fram. Det är tydligt påpekat vilka tider det är möjligt att utföra arbeten i ån för att inte störa fåglar under häckningstiden. Trots dessa skyddsåtgärder är risken stor för att vegetation och vattenmiljö kommer att påverkas negativt. Föreslagna tider för arbete i vattnet sammanfaller med de tider det vanligtvis är lågvatten, vilket är bra och ett måste för dessa arbeten.

Enligt underlaget bedömer kommunen att åtgärderna inte innebär betydande miljöpåverkan med motiveringen att "*Åtgärderna hänger direkt samman med skötseln och förvaltningen av det berörda området och syftar till att förbättra förutsättningarna för skyddade arter och miljöer. Med vidtagna försiktighetsmått åsamkas ingen skada på den livsmiljö eller de livsmiljöer i området som avses att skyddas, eller andra känsliga miljöer så som naturmiljö, vattenmiljö, kulturmiljö med mera*". LNF håller inte med om kommunens bedömning utan anser att åtgärderna medför betydande miljöpåverkan.

Kommentarer till åtgärdsförslagen på delsträckorna

Sträcka 15: Kusaforsen från reningsverket till Kusahöljan.

Här vill man flytta stenblock från sidorna och placera dem ute i mittfåran. Forsen ger ett imponerande intryck med kaskadlika vågor vid högvatten. Föreslagna åtgärder innebär att stenar flyttas så vattnet i forsens nedre del kommer att breda ut sig i en betydligt bredare åfåra där forsens mynnar ut i Kusahöljan. Men en ökad bredd måste innebära att kaskaderna blir tydligt lägre och svagare. Eftersom det är denna nedersta del av forsens som syns bäst

Naturskyddsföreningen Lerum

från Kusabron (Kusebacka bro), anser vi att det är en betydande påverkan på riksintresset för friluftsliv. Kaskadernas mäktighet, sett från Kusabron är ju ett högt uppskattat inslag för många besökare.

Kvarnlämningarna vid forssträckans mittparti är också ett viktigt inslag i riksintresset för friluftsliv och åns historia, som måste bevaras. Kvarnen på norra sidan tillhörde Kusebacka och kvarnen mitt emot på södra sidan hörde till Skallsjö by uppe vid kyrkoruinen. De är omtalade på 1600- och 1700-talen.

På norra sidan ligger två ovanligt kraftiga kvarnstenar vid strandkanten. Två andra flyttades tyvärr upp som rastbord för några årtionden sen. Lite oregelbundet liggande stenblock längs stranden är inte flottningsrensning. Det är kvarvarande delar av kvarngrund och kvarnränna, som visar hur svårt det varit att anlägga här, då alla mindre stenar spolats bort. På södra sidan ligger två hela kvarnstenar vid ån och vid lågvatten syns delar av ytterligare stenar. Nedströms från kvarnstenarna syns spåren av kvarnrännan. Stenar till kvarnrännorna bör inte flyttas och kvarnstenarna bör ligga kvar.

Längs södra sidan finns en med möda anlagdinterväg och kvarnväg som inte får bli skadad. På norra sidan inom reservatet uppströms reningsverket fanns också en vackert anlagd liknande väg, som helt i onödan täcktes över av ett tjockt makadamlager för några år sedan.

Sträcka 13: Från Kusabron till gamla Blåsippshavet.

Här vill man flytta stenar så att en sidofåra vid sydsidans bergknalle får vatten och lekbotten även vid lågvatten.

Man bör klara ut att åtgärden inte ökar erosionen längre ner, där stigen vid skavfräkenområdet är på väg rasa ner i ån. Där behöver skyddande stenar läggas vid åkanten.

Även strax före gamla blåsippshavet skall man flytta ut stenar i ån från södra sidan. Det borde gå bra, men observera att lantmätaren på 1800-talet skriver att åns norra sida är ett jordfall.

Sträcka 3: Uppströms och nedströms Knavra bro.

Även här vill man flytta ut stenar till åns mitt och få mer vattenflöde i sidofåror, så att de fungerar som lekbottenar.

Här är stränderna mycket branta och bron är kulturminne så risken för erosion och ras måste kontrolleras noga. På båda sidor har funnits kvarnar och sågar med tydliga rännor som inte bör röras. Både här och på övriga sträckor bör flyttade stenar läggas oregelbundet så att man inte tror att de hör till någon anläggning. Betongfundamenten i ån hör inte till kvarnen som funnits, utan är från ett kraftverksbygge på 1920-talet.

Nerlagda Floda reningsverk

Även om reningsverket har tagits ur bruk sedan ett tiotal år så är det gamla utloppsöret som mynnar i Sävveån (ingår i område 15?) fortfarande i funktion på så vis att när bräddning av avloppsvatten är nödvändig så släpps orenat avloppsvatten direkt ut i Sävveån! Detta kan hända vid exempelvis skyfall då Ryaverkets reningsystem med tillförande avloppssystem

Naturskyddsföreningen Lerum

inte har kapacitet att ta hand om allt tillrinnande avloppsvatten. Det är naturligtvis viktigt att inte denna "gamla utsläppspunkt" i Sävån skadas vid arbetena! Speciellt gäller detta vi eventuellt grävmaskinsarbete.

Gravfältet i Oryd

Vid den stora översvämningen 2006-2007 rasade delar av Oryd gravfält ner i ån. Del av en stensättning samt en separat sten försvann. Den ovanliga fyrkantsgraven är nu mycket hotad. Här behöver stenblock läggas i ån och vindfällena på andra sidan flyttas undan, så att strömmen ändras. Gravfältet i Oryd ingår i riksintresset för kultur och friluftsliv. Skallsjö Hembygdsförening anlade en påkostad forntidsled med informationstavlor härom året, så man kan komma dit.

Lerums Naturskyddsförening

Catharina Pettersson, ordf.

Bo Nilsson, sekr.

Stefan Larsson, v.ordf

Lars-Erik Karlsson

Kontaktuppgifter: Lerums Naturskyddsförening, c/o Catharina Pettersson, Mullvadstränd 12, 44834 Floda; e-post: catharinap51@gmail.com